

OMGEVINGSANALYSE BELEIDSPLANNING 2022-2025

Om de vier jaar moeten jeugdwerkverenigingen die door het Vlaamse jeugd- en kinderrechtendecreet erkend zijn een nieuwe beleidsnota schrijven. Om deze nieuwe beleidsnota voor te bereiden doe je er goed aan om een brede verkenning te doen van actuele trends en evoluties in de samenleving. Als inspiratie voor deze omgevingsanalyse programmeerden we op de jeugdwerktweedaagse van 16 & 17 mei 2019 verschillende sprekers die hun visie op de toekomst pitchten en trends en evoluties beschreven die impact zullen hebben op jouw jeugdwerkorganisatie.

We bundelden deze ‘jeugdwerktalks’ in verschillende artikels. Ze werden geschreven door de spreker zelf, een collega uit de sector of een medewerker van De Ambrassade op basis van het verslag en de input van de sessies op de jeugdwerk2daagse.

Maak een selectie op de artikels en gebruik ze als input om je eigen omgevingsanalyse voor te bereiden samen met je stuurgroep beleidsnota of je collega’s en medewerkers die mee je nieuwe beleidsnota vormgeven. Elk artikel eindigt met enkele reflectievragen voor jouw organisatie en verwijzingen naar extra bronmateriaal.

Een goede omgevingsanalyse zorgt ervoor dat je sterke beleidsuitdagingen kan formuleren of betere keuzes kan maken in je beleidsdoelstellingen waar jouw organisatie impact mee kan hebben op kinderen en jongeren en de samenleving waarin ze opgroeien.

Heb je nog meer inspiratie en bronnen nodig voor je omgevingsanalyse, neem dan zeker ook het inleidend hoofdstuk erbij en bekijk het gehele overzicht op: www.ambrassade.be/nl/kennis/artikel/omgevingsanalyse

Jongeren, jeugdhulp en jeugdwerk

AUTEUR | **Eveline Meylemans (Jongerenadviseur Vlaams Jeugdraad) | 16 juli 2019**

Eveline Meylemans is master in het sociaal werk en de sociale pedagogiek. Ze werkt voor het Kenniscentrum Kinderrechten en is jongerenadviseur bij De Vlaamse Jeugdraad. Voor deze tekst putte ze ook uit haar eigen ervaringen met de jeugdhulp.

Hoe kunnen we meer bruggen slaan tussen jeugdhulp en jeugdwerk? Wat kan jeugdwerk betekenen voor jongeren uit de jeugdhulp?

Laat ons beginnen bij het begin: **jongeren**. De rode draad in deze tekst wordt gevormd door jongeren en niet door jeugdhulp of jeugdwerk. In de jeugdhulp verblijven is een deel van de realiteit van sommige jongeren. Het definieert hen niet. Dat zou althans niet mogen.

Onderzoek wijst uit dat opgroeien in een voorziening een betekenisvolle impact heeft op het leven van een jongere.¹ Kinderen en jongeren komen (nood)gedwongen in voorzieningen van de jeugdhulp terecht om hen te beschermen tijdens hun ontwikkeling. Daardoor worden ze soms verhinderd een ‘normaal’ leven te leiden. Dit uit zich onder andere in hoe jongeren hun vrije tijd kunnen vormgeven.

De cijfers zijn heel helder: jongeren in de jeugdhulp nemen opmerkelijk minder deel aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten² dan leeftijdsgenoten die niet in de jeugdhulp verblijven³. Is dat een probleem? Laat ons duidelijk zijn; dat hoeft geen probleem te zijn. Het is belangrijk dat jongeren hun vrije tijd zelf kunnen invullen naargelang hun interesses. Is dat in een jeugdbeweging? Tof! Is dat op het pleintje om de hoek met enkele vrienden uit de buurt? Super! Wat belangrijk is, is dat jongeren de mogelijkheid hebben om hun vrije tijd in te vullen op basis van hun eigen dromen, talenten en interesses.

“Jongeren in de jeugdhulp hebben allemaal een eigen persoonlijkheid met eigen interesses, talenten en dromen - net zoals jij en ik.”

Alle jongeren die in de jeugdhulp verblijven zijn mensen een eigen persoonlijkheid met eigen interesses, talenten en dromen - net zoals andere jongeren, net zoals jij en ik. SOS-Kinderdorpen en Cachet vzw vatten dat treffend samen in de titel van een onderzoeksrapport⁴: **“Wij zijn gewone jongeren in een ongewone situatie”**.

Jongeren in de jeugdhulp

Als we willen kijken naar wat het jeugdwerk kan betekenen voor jongeren uit de jeugdhulp, is het belangrijk dat we vertrekken vanuit de jongeren. **Waar hebben deze jongeren nood aan?** Waar hebben ze zin in? Hoe kunnen we jongeren die in de jeugdhulp een zo ‘normaal’ mogelijke vrijetijdsbesteding garanderen?

Residentiële voorziening

Jongeren die om diverse redenen niet bij hun gezin kunnen wonen, kunnen geplaatst worden in een voorziening. Zo’n voorziening waar jongeren overnachten en die volledig of gedeeltelijk de gezinssituatie vervangt, wordt een residentiële voorziening⁵ genoemd. Onderzoek toont aan dat voorzieningen een **centrale rol** spelen in de vrijetijdsbesteding van jongeren: ze fungeren als poortwachters en bepalen mee hoe, waar en wanneer de vrije tijd van jongeren wordt ingevuld.⁶ Voorzieningen gaan op verschillende manieren met de vrije tijd van jongeren om. Sommige voorzieningen beschouwen vrije tijd en een eventuele deelname van jongeren aan jeugdwerk als een (verplicht) onderdeel van het behandelingsplan.⁷ Ook de mate waarin jongeren inspraak hebben in de invulling van hun vrije tijd verschilt van voorziening tot voorziening.

Vrije tijd is geen prioriteit

Spreeken over dé vrije tijd van dé jongeren uit dé jeugdhulp is niet evident - verschillende factoren spelen mee als we naar de invulling van de vrije tijd kijken⁸: de visie van de voorziening op vrije tijd, de ruimtelijke inbedding van een voorziening (zijn jeugdwerkorganisaties vlot bereikbaar?), de eigenheid van de jongere en zijn/haar

gezinssituatie: gaat de jongeren nog naar huis in het weekend? Of om de twee weken? Werkt de jongere naar huis toe? Hoe staat het gezin van de jongere tegenover jeugdwerk? Algemeen kan gesteld worden dat vrije tijd voor jongeren uit de jeugdhulp niet als prioriteit beschouwd wordt. **Deelname aan jeugdwerk belandt achteraan het rijtje.** Schoolwerk, contacten met de familie herstellen, therapie en (huishoudelijk) werk komen op de eerste plaats.⁹

Jong zijn als prioriteit?

Jongeren worden in de jeugdhulp sterk benaderd vanuit een *hulpverleningsperspectief*. Voor de invulling van hun vrije tijd lijkt vooral vertrokken te worden vanuit de jeugdhulp, vanuit de situatie waarin ze zich bevinden. Maar wat als we de jongere zelf meer centraal zouden zetten? Is “gewone jongere zijn” geen mooie aanvullende prioriteit voor de hulpverlening?

Leven in een voorziening betekent inboeten op vrije tijd

Officieel hebben alle jongeren natuurlijk de mogelijkheid om deel te nemen aan het jeugdwerk. In realiteit vormen zich voor sommige groepen jongeren echter drempels om die stap te zetten. Jongeren uit de jeugdhulp verhuizen bijvoorbeeld vaak, waardoor het moeilijk is om langdurig aan te sluiten bij dezelfde organisatie. Bovendien hebben ze al zoveel mensen in hun leven, dat telkens opnieuw contacten leggen, veel moeite kan vragen. Verhuizen betekent voor deze jongeren niet alleen een nieuw bed. Het betekent vaak ook een nieuwe school, nieuwe vrienden zoeken, een nieuwe buurt ontdekken - dat allemaal vanuit een huis met minstens vijftien onbekende gezichten: ze komen terecht in een leefgroep met jongeren en begeleiders die ze opnieuw moeten leren kennen. Jongeren in de jeugdhulp leven vaak in een onzekere situatie. *Blijf ik in deze voorziening wonen? Of ga ik naar een andere voorziening? Of zal ik binnenkort weer thuis wonen? Al deze onzekerheid kan zich ook aftekenen naar de vrije tijd.* Jeugdbewegingen bijvoorbeeld gaan vaak uit van een langdurig engagement. Dat valt moeilijk te rijmen met het wispelturige leven dat jongeren in de jeugdhulp vaak kennen. Plaatsing in een voorziening betekent met andere woorden vaak **inboeten op vrijetijdsbesteding**. Dat wijzen de vele verhalen van jongeren en onderzoek¹⁰ uit. Nochtans kunnen jongeren in de jeugdhulp vanuit hun kwetsbare positie net baten bij een zinvolle vrijetijdsbesteding. Vrije tijd en participatie aan georganiseerde vrije tijd kunnen diverse functies vervullen: van plezier en ontspanning, over het ontdekken en ontwikkelen van talenten, over het uitbouwen van competenties naar het oefenen van competenties, het groeien in vriendschappen en het uitbouwen van een sociaal netwerk¹¹. Tijdens het #Jeugdwerkwerkt congres dat De Ambrassade organiseerden op 12 juni 2018 werden deze elementen benoemd als sterktes van het jeugdwerk.¹² Het zijn elementen waartegen een hulpverleningsperspectief vandaag vaak botst.

Jeugdwerk

De hulpverleningscontext waarin jongeren uit de jeugdhulp verblijven, staat in contrast met het vrije, experimentele en uitbundige karakter dat aan jeugdwerk wordt toegeschreven. Jeugdwerk kan kinderen en jongeren (begeleide) ruimte bieden om te groeien, om te spelen, om jong te zijn en te ontdekken en experimenteren, om vriendschappen op te bouwen, om als jonge burger deel te nemen aan de samenleving - los van een behandelingsplan of hulpverleningslogica.

Moeten jeugdwerkers dan hulpverleners worden?

Neen. Absolut niet. Jeugdwerkers moeten geen hulpverleners worden, integendeel.

Jeugdwerkers moeten vooral blijven zijn wie ze zijn en blijven doen wat ze doen: jongeren ruimte geven om jong te zijn - om gewoon jongere te zijn en leeftijdsadequaat te beleven wat daarbij hoort. Gewoon een jongere. Geen 'jongere met problemen', geen 'jongere uit de jeugdhulp' geen 'kind van de instelling'... iets waar veel jongeren met ervaring in de hulpverlening sterk naar verlangen.¹³

De uitdagingen die voor de vrijetijdsbeleving van jongeren in de hulpverlening bestaan, zijn net sterktes van het jeugdwerk. In theorie lijkt deze som dus eenvoudig op te lossen. Praktisch vraagt de uitwerking wat meer moeite en engagement van zowel jeugdwerkers als jeugdhulpverleners. In deze bijdrage wordt vooral dieper ingegaan op wat het jeugdwerk kan doen om meer voor jongeren uit de jeugdhulp te betekenen.

Onbekend is onbemind

Onbekend is onbemind. Deze vaak gebruikte slogan is perfect van toepassing op de mogelijke samenwerking tussen jeugdwerk en jeugdhulp. Stap één is elkaar leren kennen. **Weet jij als jeugdwerker of er een jeugdhulpvoorziening is in jouw buurt?** Ga het eens na via desocialekaart.be.

En... Weet je als jeugdwerker wat jeugdhulp allemaal kan zijn? Hopelijk maakte deze bijdrage je al wat wegwijs in de ingewikkelde wereld van jeugdhulp. Meer tips en informatie vind je aan het einde van dit artikel. Het kan belangrijk zijn iets te weten over de jeugdhulp voor je naar jongeren toe stapt. Zo maak je jeugdhulp wat minder 'vreemd' en wat meer deel van de maatschappij.

Droom groot

Wil jouw jeugdwerkorganisatie echt werk maken van bruggen tussen jeugdwerk en jeugdhulp? Misschien vind je nog andere jeugdwerkpartners in de buurt. Op de website van De Ambrassade kan je onder het project '[Maak tijd vrij](#)' inspirerende samenwerkingen vinden. Het is altijd een goed idee om ook de lokale jeugddienst te betrekken in het verhaal: zij kunnen praktische informatie over jeugdwerkingen en jeugdhulpvoorzieningen verzamelen en verspreiden.

Het warm water hoeft niet uitgevonden te worden

Jeugdwerkorganisaties doen al heel wat om jongeren in kwetsbare situaties te bereiken. Verminderd tarief of gratis deelname, gratis of tweedehands uniform, minder strenge aanwezigheidsregels, openheid, ... Al deze zaken zijn ook waardevol voor jongeren uit de jeugdhulp. Het verlagen van financiële, fysieke en sociale drempels tot jeugdwerk is essentieel. **Het is als jeugdwerk belangrijk om het open karakter te behouden en te benadrukken**, en jongeren niet te problematiseren omdat ze omwille van hun situatie niet steeds aanwezig kunnen zijn of bepaalde zaken niet kunnen betalen. Het is belangrijk jongeren de mogelijkheid te geven om in hun vrije tijd hun niet-geproblematiseerde zelf te laten zijn.

Je jeugdwerking meer openstellen kan soms een uitdaging vormen, het vraagt om zelfreflectie en om samenwerking over de grenzen van het jeugdwerk heen. Het vraagt misschien ook om dingen anders doen dan je gewoon bent. Maar anders betekent niet 'slechter', integendeel.

Het is een taak van het jeugdwerk om er te zijn voor alle jongeren in onze diverse samenleving. Dat maakt niet alleen die jongeren, maar ook het jeugdwerk sterker.

Ik wil iets doen!

Jeugdwerkers en begeleiders uit de jeugdhulp kunnen hun licht opsteken bij de volgende inspirerende praktijken. In dit beknopte overzicht werden ook websites en organisaties opgenomen die je iets meer kunnen vertellen over de jeugdhulp.

- ▶ Met het project [Maak Tijd Vrij](#) vestigt **De Ambrassade** de aandacht op de waarde van vrije tijd voor jongeren die door omstandigheden in een voorziening voor bijzondere jeugdzorg verblijven. Een jaar lang exploreerde De Ambrassade actief de mogelijkheden voor duurzame bruggen tussen jeugdwerk en jeugdhulp. Ze ging aan de slag in 10 steden en gemeentes, organiseerden vormingen, een masterclass, gingen op studiereis naar Nederland en ontwikkelden ondersteunend materiaal. Alle geleerde lessen presenteren ze voor jullie op de [inspiratiedag](#) op 5 november.
- ▶ **Cachet vzw** is een organisatie voor en door jongeren uit de jeugdhulp. Ga eens langs op hun website - Cachetvzw.be - om meer te weten over wat het voor jongeren betekent om in de jeugdhulp te verblijven. Hun boek [Instelling?Positief!](#) is alvast een echter aanrader!
- ▶ Het onderzoeksrapport [“Wij zijn gewone jongeren in een ongewone situatie”](#) van **Sos Kinderdorpen** en **Cachet vzw** is online te raadplegen. Het rapport biedt meer inzicht in de wensen en verzuchtingen van jongeren in/over jeugdhulp.¹⁴
- ▶ **Bizon vzw** organiseerde al enkele vormingsavonden/gespreksavonden voor jeugdwerkers rond kampen organiseren en begeleiden voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. Op bizonvzw.be vind je meer informatie.
- ▶ De **KSA** creëert met project Xx ontmoeting tussen meisjes uit de jeugdbeweging en uit de jeugdhulp in Gent. Voor meer informatie kan je terecht bij Ella Verhegge van KSA via Ella@KSA.be.
- ▶ Voor wie zich graag verdiept in het thema is het [onderzoek naar de vrije tijd van jongeren die in een voorziening verblijven](#) van het **Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin** een aanrader om te lezen.¹⁵

REFLECTIEVRAGEN

- ▶ Zijn er in jouw organisatie mensen met expertise over jongeren en jeugdhulp? Hoe kan je deze expertise (verder) opbouwen en inzetten?
- ▶ Kan jouw organisatie de mogelijke drempels voor jongeren in de jeugdhulp benoemen? Wat doen jullie om deze drempels weg te werken?
- ▶ Zie je mogelijke samenwerkingen in de toekomst met andere organisaties om jongeren in de jeugdhulp beter te laten aansluiten bij jullie organisatie?

NOTEN

---

¹ Schraepen, B., Maelstaf, H., Dehertogh, B., Halsberghe, M. & Van De Mosselaer, K. (2016) . *Vrije tijd van jongeren in residentiële voorzieningen, persoonlijke ruimte of hulpverleningsruimte?* Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin.

² Georganiseerde vrijetijd wordt verder benoemt als jeugdwerk

³ Schraepen et.al., 2016.

⁴ SOS Kinderdorpen & Cachet vzw. (2016). *“Wij zijn gewone jongeren in een ongewone situatie” Kernpunten uit een onderzoek rond jongeren die de jeugdhulp verlaten.* Te raadplegen via

https://d9pt66wz5kua4.cloudfront.net/sites/default/files/paragraaf/attachments/sos_kd_cachet_visietekst_nl_lr_0.pdf

⁵ In deze wordt naar residentiële voorzieningen gewezen met de termen ‘voorziening’ en ‘jeugdhulp’

⁶ Vrije tijd van jongeren in een residentiële voorziening

⁷ Ibid. – In een behandelingsplan worden de doelstellingen van de jeugdhulpbegeleiding van een jongere opgesomd. Deze doelstellingen hebben doorgaans betrekking op alle aspecten van het leven van een jongere: familie, school, gezondheid, welzijn en soms ook vrije tijd.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Schraepen et.al., 2016.

¹¹ Ibid.

¹² Surf voor meer info over #Jeugdwerkwerkt naar <https://ambrassade.be/nl/kennis/artikel/congres-jeugdwerkwerkt>

¹³ SOS Kinderdorpen & Cachet vzw, 2016.

¹⁴ Visietekst Cachet:

https://d9pt66wz5kua4.cloudfront.net/sites/default/files/paragraaf/attachments/sos_kd_cachet_visietekst_nl_lr_0.pdf

¹⁵ Schraepen, B., Maelstaf, H., Dehertogh, B., Halsberghe, M. & Van De Mosselaer, K. (2016) . *Vrije tijd van jongeren in residentiële voorzieningen, persoonlijke ruimte of hulpverleningsruimte?* Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin. Te raadplegen via

http://sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek_andereproj_vrijetijd_instelling.aspx